

Jälitustegevus: lootused ja ohud

Ph.D. **Uno Lõhmus**

Euroopa Kohtu kohtunik, Tartu Ülikooli külalisprofessor

Jälitustegevus asetub üldisemasse poliitilisse konteksti. See on üks jälgimise viise, mis on seotud võimu teostamisega. Ühiskonnaliikmete jälgimise abil püüab võim muuta sotsiaalse elu valdkonnad läbipaistvamaks, et säilitada stabiilsus ja kord sotsiaalsetes suhetes. Jälitustegevus, mis kõige tõsisemalt riivab põhiõigusi, on eelkõige suunatud tõrjuma ohtusid avalikule korrale ja julgeolekule, kuritegude avastamisele ning tõendite saamisele.

Ettekanne koosneb kolmest osast.

Esimeses osas käsitlet jälitustegevust kui võimu teostamise vahendit. Isikute salajase jälgimise ulatuslikumat kasutamist demokraatlikus ühiskonnas on mõjutanud kaks tegurit: 1) tehnoloogia areng, mis võimaldab koguda ja töödelda tohutul hulgal teavet, ja 2) kaksiktornide langemine 11. septembril 2001.

Ühiskonnaliikmete salajase jälgimise laienemine sunnib küsima, kas on paratamatu, et julgeoleku ja turvalisuse huvides tuleb langetada mõne põhiõiguse, eelkõige privaatsusõiguste ja süütuse presumptsiooni, kaitse taset ja lääne kultuuris omaks võetud õigusriigi põhimõtteid.

Ettekande teine osa on pühendatud muutustele õiguskaitse mudelis viimasel aastakümnel. Need muutused seisnevad 1) siseluure ja kuritegude uurimise funktsioonide läbipõimumises ja 2) jälitustoimingute üha kasvavas osas kuritegude tõendamisel.

Kolmandas osas esitan mõningaid tähelepanekuid jälitustegevuse kohta Eestis.